

YURIDIK PSIXOLOGIYA FANI PREDMETI VA O'RGANISH METODLARI, FAN OLDIDA TURGAN HOZIRGI MUAMMOLAR

Turumbetov Azat Yusupbayevich

To'shkent davlat yuridika universiteti Davlat huquqiy faoliyat yo'nalishi
2-bosqich talabasi.

Xudoyberganov Ollombergan Ilhom og'li

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti Chimboy fakulteti Amaliy psixologiya
yo'nalishi 2-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13957220>

Annotatsiya. Yuridik psixologiya – bu psixologiya va huquqning tutashgan yo'nalishi bo'lib, huquqiy jarayonlarda shaxs xulq-atvori, psixologik holatlari va ular huquqiy munosabatlarga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganadi. Ushbu fan jinoyatchilar, jabrlanuvchilar, guvohlar va sud jarayonidagi boshqa ishtirokchilarning psixologik xususiyatlarini tahlil qilish bilan shug'ullanadi. Yuridik psixologiyada eksperimental metodlar, anketalar, so'rovlar va kuzatuvlar asosida olingan ma'lumotlar asosida inson xulq-atvorini baholash usullari qo'llaniladi. Ushbu yo'nalishda asosiy muammolar jinoyatchilikni chuqur tushunish, sud jarayonlarining psixologik jihatlarini to'g'ri tahlil qilish va ekspertiza sohasini yanada takomillashtirishdir.

Kalit so'zlar: yuridik psixologiya, jinoyatchilik psixologiyasi, sud psixologiyasi, kriminalistik ekspertiza, psixologik tahlil, guvoh psixologiyasi, jabrlanuvchi xulq-atvori, huquqiy jarayon, eksperimental metodlar, sud jarayoni psixologiyasi.

SUBJECT AND STUDY METHODS OF LEGAL PSYCHOLOGY, CURRENT PROBLEMS FACED BY THE SCIENCE

Abstract. Legal psychology is a branch of psychology and law that studies the behavior and psychological states of a person in legal processes and how they affect legal relations. This discipline deals with the analysis of psychological characteristics of criminals, victims, witnesses and other participants in the legal process. Legal psychology uses methods of evaluating human behavior based on experimental methods, questionnaires, surveys and observations. In this direction, the main problems are a deep understanding of crime, a correct analysis of the psychological aspects of legal proceedings, and further improvement of the field of expertise.

Key words: legal psychology, crime psychology, forensic psychology, criminal expertise, psychological analysis, witness psychology, victim behavior, legal process, experimental methods, psychology of judicial process.

ПРЕДМЕТ И МЕТОДЫ ИЗУЧЕНИЯ ПРАВОВОЙ ПСИХОЛОГИИ, СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ СТОЯЩИЕ ПЕРЕД НАУКОЙ

Аннотация. Юридическая психология — раздел психологии и права, изучающий поведение и психологические состояния человека в юридических процессах и то, как они влияют на правоотношения. Эта дисциплина занимается анализом психологических особенностей преступников, потерпевших, свидетелей и других участников судебного процесса. Юридическая психология использует экспериментальные методы, анкеты, опросы и методы наблюдения для оценки поведения человека. В этом направлении основными проблемами являются глубокое понимание преступности, правильный анализ

психологических аспектов судопроизводства, дальнейшее совершенствование области экспертизы.

Ключевые слова: *юридическая психология, психология преступности, судебная психология, криминалистическая экспертиза, психологический анализ, психология свидетеля, поведение жертвы, судебный процесс, экспериментальные методы, психология судебного процесса.*

Yuridik psixologiya bugungi kunda huquq va psixologiya fanlari tutashgan nuqtada shakllangan muhim va dolzarb yoʻnalishlardan biridir. Insonlarning huquqiy jarayonlardagi xulq-atvori, his-tuygʻulari, motivatsiyalari va shaxsiy xususiyatlari nafaqat adolatli sudlovni taʼminlash, balki jinoyatchilikning oldini olishda ham katta ahamiyat kasb etadi. Ushbu fan inson xulq-atvorini huquqiy mezonlarga asoslangan holda tahlil qilish, sud jarayonidagi psixologik omillarni tushunish va ulardan foydalangan holda samarali huquqiy strategiyalar ishlab chiqishga yordam beradi. Yuridik psixologiya sud va tergov jarayonlarida, shuningdek, jinoyatchilikka qarshi kurashda muhim vosita sifatida namoyon boʻlmoqda. Yuridik psixologiya fani jamiyatda huquqiy munosabatlar va inson xulq-atvori oʻrtasidagi bogʻliqlikni chuqur tushunishga xizmat qiladi.

Ushbu fan inson psixikasining huquqiy jarayonlarga qanday taʼsir koʻrsatishini oʻrganib, jinoyatchilikni oldini olish, adolatli sud qarorlarini qabul qilish va huquqni muhofaza qilish tizimida psixologik omillardan foydalanish imkoniyatlarini yaratadi. Sudya, advokat, guvoh va jabrlanuvchilar kabi huquqiy jarayon ishtirokchilarining psixologik holatlarini chuqur tahlil qilish orqali yuridik psixologiya sud jarayonlari va tergov faoliyatini yanada samarali va adolatli qilishda katta ahamiyatga ega.

Yuridik psixologiya mustaqil fan sifatida XX asrning boshlarida shakllangan. Uning rivojlanishiga katta hissa qoʻshgan shaxslar qatorida nemis psixologi Hugo Myunsterberg ajralib turadi. U 1908 yilda "On the Witness Stand" nomli kitobini nashr qilib, sud jarayonida psixologik bilimlardan foydalanish zarurligini koʻrsatgan va guvohlarning ishonchliligi masalasini oʻrganishga katta hissa qoʻshgan. Myunsterbergning asarlari sud psixologiyasi, guvohlarning xotirasi, yolgʻon detektorlar kabi mavzularni tadqiq qilishni boshlab berdi va shu orqali yuridik psixologiya fanining rivojlanishiga yoʻl ochdi. Shuningdek, Rossiyada bu sohaning rivojlanishiga Lev Vyogotskiy va Aleksey Leontyev kabi olimlar katta hissa qoʻshgan boʻlib, ular psixologiyani huquqiy tizimga qoʻllash masalalarini koʻtarib chiqdilar. Shu tariqa yuridik psixologiya bir necha davlatlarda mustaqil yoʻnalish sifatida shakllana boshladi.

Yuridik psixologiyaning predmeti — bu inson xulq-atvori va psixologik holatlarini huquqiy munosabatlar kontekstida oʻrganishdir. Bu fan huquqiy jarayonlarda shaxslar oʻrtasidagi munosabatlarni, sud jarayonlarida ishtirok etuvchi insonlarning psixologik xususiyatlarini tahlil qiladi va ularning xatti-harakatlari hamda qarorlariga taʼsir etuvchi psixologik omillarni tadqiq etadi.

Yuridik psixologiyaning asosiy predmetiga quyidagilar kiradi:

1. Jinoyatchilar psixologiyasi – jinoyat sodir etuvchi shaxslarning ruhiy holati, motivatsiyalari, ularning shaxsiy xususiyatlari va jinoyatni amalga oshirish sabablari.

2. Guvohlarning psixologik xususiyatlari – guvohlarning xotirasi, eslab qolish va hodisalarni qayta hikoya qilish qobiliyatlari, ularning koʻrsatmalarining ishonchliligi.

3.Sud jarayoni ishtirokchilar – sudya, advokat, ayblanuvchi, jabrlanuvchi va boshqa ishtirokchilarning psixologik holatlari va ular qarorlariga ta'sir etuvchi psixologik omillar.

4.Kriminalistik ekspertiza – jinoyatlarni tergov qilishda va sud psixologik ekspertizalarini o'tkazishda qo'llaniladigan psixologik usullar va metodlar.

5.Jabrlanuvchilarning psixologiyasi – jinoyatga uchragan shaxslarning ruhiy holatlari va bunday holatlarning ularning kelajakdagi xatti-harakatlariga ta'siri.

6.Jinoyatchilik profilaktikasi – jinoyatchilikning oldini olishda psixologik vositalardan foydalanish.

Yuridik psixologiyaning asosiy maqsadi – huquqiy jarayonlar ishtirokchilari xatti-harakatlarini va ularning psixologik holatlarini chuqur tushunish va bu bilimlarni sud, tergov va huquqiy jarayonlarni yanada samarali tashkil qilish uchun qo'llashdir. Yuridik psixologiya fanining metodlari insonning huquqiy jarayonlardagi psixologik holati va xulq-atvorini aniqlash va tahlil qilish uchun ishlatiladi. Quyidagi asosiy metodlar bu sohada qo'llaniladi:

1.Eksperimental metod – sun'iy vaziyatlar yaratish orqali insonning huquqiy jarayonlardagi psixologik reaksiyalari va xatti-harakatlarini o'rganish. Masalan, guvohlarning hodisani qanday eslab qolishini yoki sud jarayonida turli holatlarda qanday reaksiya berishini tahlil qilish uchun tajribalar o'tkaziladi.

2.So'rov va anketa metodlari – sud ishtirokchilari (masalan, guvohlar, jabrlanuvchilar yoki sudyalarning) psixologik holati va hissiyotlarini baholash uchun ularga turli savollar beriladi yoki anketalar to'ldiriladi. Bu usul insonlarning shaxsiy xususiyatlari va ularning voqea haqida eslab qolish darajasini o'rganishga yordam beradi.

3.Kuzatish metodlari – sud yoki tergov jarayonida ishtirok etayotgan shaxslarning xatti-harakatlari va psixologik holatlarini kuzatish orqali ma'lumot yig'ish. Masalan, jabrlanuvchi yoki guvohlarning harakatlaridagi mantiqsizlik yoki hissiy o'zgarishlarni qayd etish orqali ularning ishonchliligini tahlil qilish mumkin.

4.Intervyu (suhbat) – sud jarayonidagi ishtirokchilar, jinoyatchilar, guvohlar yoki jabrlanuvchilar bilan chuqur suhbatlar o'tkazish orqali ularning ruhiy holatini va voqea haqidagi ma'lumotlarni bilib olish. Bu usul ko'pincha jinoyatchilarni psixologik tahlil qilishda va ularning jinoyatni qanday sodir etganini o'rganishda qo'llaniladi.

5.Test metodlari – psixologik testlar orqali shaxsning psixologik holatini baholash. Bu usul guvohlarning xotirasini yoki jabrlanuvchilarning ruhiy salomatligini aniqlashda qo'llaniladi.

6.Psixologik ekspertiza – sud jarayonida yoki jinoyatni tergov qilishda psixolog mutaxassislarining xulosalariga asoslangan ekspertiza o'tkazish. Psixologik ekspertiza jinoyatchilarning ruhiy holatini, jabrlanuvchilarning psixologik travmalarini aniqlashda muhim rol o'ynaydi.

7.Kontent-tahlil – bu huquqiy hujjatlar, sud qarorlari, jinoyatchilar yoki guvohlarning intervyu va ko'rsatmalarini o'rganish orqali psixologik xulosalar chiqarish metodidir. Ushbu tahlil orqali insonning psixologik xulq-atvori haqida muhim ma'lumotlar olish mumkin.

8.Kompyuterli diagnostika va testlar – kompyuter texnologiyalari yordamida shaxsning psixologik holatini baholash. Maxsus dasturlar orqali insonning stress darajasi, yolg'on gapiryaptimi yoki yo'qmi, eslab qolish qobiliyatini tekshirish mumkin. Bu sud jarayonlarida ko'p qo'llaniladi, ayniqsa guvohlarning ko'rsatmalarining to'g'riligini tekshirishda.

9.Simulyatsiya metodlari – sud jarayonlari, tergov yoki jinoyat vaziyatlarini qayta yaratish va bu jarayonlardagi shaxslarning xatti-harakatlarini kuzatish orqali psixologik tahlil o'tkaziladi. Bu usul guvohlar va jabrlanuvchilarning hodisani eslab qolish qobiliyatini o'rganishda samarali bo'lishi mumkin.

10.Ko'ngilochar metodlar (projective techniques) – bu usulda shaxsga turli xil hikoyalar, suratlar yoki mavhum vaziyatlar ko'rsatiladi va ulardan nima his qilishlari yoki nima tushungani so'raladi. Ushbu metod insonning ichki psixologik holatini, yashirin his-tuyg'ularini va ehtiyojlarini aniqlashda yordam beradi.

11.Fiziologik o'lchovlar – insonning psixologik reaksiyalarini aniqlash uchun turli fiziologik ko'rsatkichlar, masalan, yurak urish tezligi, nafas olish tezligi, teri reaksiyalari o'lchanadi. Bu metod yolg'on detektor sifatida sud jarayonlarida foydalanilishi mumkin.

12.Vaziyatli metodlar (situational analysis) – jinoyatchilik, tergov va sud jarayonlaridagi real yoki sun'iy yaratilgan vaziyatlarni tahlil qilish orqali ishtirokchilarning psixologik holatlarini va xatti-harakatlarini o'rganish.

Yuridik psixologiyada qo'llaniladigan bu metodlar sud-psixologik jarayonlar va jinoyatlarni tahlil qilishda samarali bo'lib, adolatni ta'minlash va huquqiy jarayonlarni yaxshilashga xizmat qiladi. Yuridik psixologiya fanining rivojlanishiga bir qancha olimlar va tadqiqotchilar katta hissa qo'shgan. Ularning ilmiy ishlari va tadqiqotlari huquqiy jarayonlarda psixologik bilimlarni qo'llashga imkon yaratdi. Quyida yuridik psixologiyaga o'z hissasini qo'shgan ba'zi olimlar keltirilgan:

Hugo Münsterberg (1863-1916) – Nemis psixologi, yuridik psixologiyaning asoschilaridan biri. U 1908 yilda "On the Witness Stand" kitobini yozib, guvohlikning ishonchliligi va xotira xatolarini o'rganishga katta e'tibor qaratdi. Münsterberg sud psixologiyasida guvohlarning psixologik holatini tahlil qilishni boshlab bergan.

William Stern (1871-1938) – Germaniyalik psixolog, u guvohlarning xotirasi va guvohlikning ishonchliligi bilan bog'liq tadqiqotlar o'tkazgan. Uning ishlari guvohlik berish jarayonidagi xatoliklarni o'rganishga qaratilgan bo'lib, hozirgi yuridik psixologiyada keng qo'llaniladi.

Zigmund Freyd (1856-1939) – Mashhur avstriyalik psixolog va psixoanaliz asoschisi.

Freudning inson psixikasi, motivlari va ongsiz jarayonlar haqidagi nazariyalari jinoyatchilik psixologiyasini o'rganishda katta hissa qo'shdi. U jinoyatchilarning psixologik jarayonlari va motivlarini tahlil qilishni kengaytirdi.

Lev Vyogotskiy (1896-1934) – Sovet psixologi, uning madaniy-tarixiy nazariyasi yuridik psixologiya sohasida katta rol o'ynagan. U psixologiyani huquqiy muammolarni hal qilishda va sud-psixologik ekspertizalar o'tkazishda qo'llashning ilmiy asoslarini yaratgan.

Alexander Luria (1902-1977) – Rossiyalik psixolog, neuropsixologiya asoschilaridan biri. Luriyaning asarlari psixologik ekspertiza va guvohlikni tahlil qilish jarayonlarini rivojlantirishga yordam berdi. U insonning xotira va diqqat jarayonlarini tahlil qilishda katta hissa qo'shgan.

Hans Gross (1847-1915) – Avstriyalik huquqshunos va kriminolog, kriminalistika asoschisi. Gross jinoyat joylarini o'rganish va kriminalistik ekspertiza uchun psixologik bilimlarni

birinchi bo‘lib tatbiq etgan olimlardan biri. Uning tadqiqotlari tergov jarayonlarida psixologik metodlarni qo‘llashga yordam berdi.

Elizabeth Loftus (1944-yil tavallud topgan) – Amerikalik psixolog, guvohlik va xotiraning ishonchliligi bo‘yicha yetakchi tadqiqotchi. Uning ishlari guvohlarning xotirasi va ularning eslab qolish jarayonlaridagi xatoliklarni o‘rganishga qaratilgan. Loftusning tadqiqotlari sud psixologiyasi va xotiraning ishonchliligi haqida chuqur bilim beradi.

James McKeen Cattell (1860-1944) – Amerikalik psixolog, u guvohlar ko‘rsatmalarining ishonchliligini o‘rganish bo‘yicha tajribalar o‘tkazgan. Cattellning tadqiqotlari yuridik psixologiyaning eksperimental metodlariga asos bo‘lib, sudda guvohlik berish jarayonining ishonchliligini baholashda katta rol o‘ynagan.

Bu olimlarning yuridik psixologiyaga qo‘shgan hissalarini bugungi kunda huquqiy tizimda psixologik metodlarni muvaffaqiyatli qo‘llash va adolatli sudlovni ta‘minlash uchun keng foydalaniladi. Yuridik psixologiya fani oldida turgan muammolar bir necha yo‘nalishlarga bo‘linadi. Ushbu muammolar ilmiy tadqiqotlar, huquqiy amaliyot va inson psixologiyasini aniq tushunishning murakkabligi bilan bog‘liq. Quyida yuridik psixologiyaning asosiy muammolari keltirilgan:

1. Guvohlarning ishonchliligi – Guvohlar ko‘rsatmalarining to‘g‘riligini va xotiralarining aniqligini baholash katta muammolardan biri hisoblanadi. Xotira ko‘pincha noto‘g‘ri bo‘lishi yoki manipulyatsiyaga uchrashi mumkin, bu esa sud jarayonlarida adolatsiz qaror qabul qilinishiga olib kelishi mumkin. Guvohlar xotirasi va eslab qolish jarayonlarining ishonchliligini baholash hamon ilmiy izlanishlar talab qiladigan masala.

2. Psixologik ekspertizaning subyektivligi – Psixologik ekspertizalar ba‘zan subyektiv fikrlarga asoslanishi mumkin. Bu esa sud qarorlariga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi va nohaq hukmlar chiqarilishiga olib kelishi ehtimoli bor. Psixologik baholashning aniq va standart usullarini ishlab chiqish zarurati mavjud.

3. Yolg‘on guvohlik va yolg‘onni aniqlash – Yuridik psixologiyada yolg‘on guvohlik berishni aniqlash katta muammo hisoblanadi. Yolg‘on detektorlari, yuz ifodalari yoki tana tilidan foydalanish qanchalik ishonchli ekanligi doimiy tadqiqot mavzusidir. Bu metodlarning ishonchliligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

4. Jinoyatchilar psixologiyasini tushunish – Jinoyatchilarning motivatsiyasi, ruhiy holati va xulq-atvorini aniq tushunish juda murakkab. Jinoyatchilikni oldindan aytib berish yoki profilaktika qilish uchun jinoyatchilar psixologiyasini chuqurroq o‘rganish zarur. Ushbu yo‘nalishda aniq, ishonchli tahlil usullarini ishlab chiqish hamon dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda.

5. Bolalar va zaif guruhlar bilan ishlash qiyinchiliklari – Yuridik psixologiyada bolalar, ruhiy kasalliklarga chalingan shaxslar yoki boshqa zaif guruhlar bilan ishlash alohida e‘tibor talab etadi. Ularning guvohligi va ruhiy holatini to‘g‘ri baholash qiyin bo‘lishi mumkin. Bu masalada nozik yondashuvlar va maxsus metodlarni rivojlantirish zarurati mavjud.

6. Guvohlarga nisbatan bosim va stress – Sud jarayonlarida guvohlar va jabrlanuvchilar ko‘pincha stress va bosim ostida bo‘ladilar, bu ularning ko‘rsatmalariga ta‘sir qilishi mumkin. Sud psixologiyasida bunday holatlarni kamaytirish va ishtirokchilarning stressini yengillashtirish uchun qo‘llaniladigan metodlarni ishlab chiqish muhim.

7. Madaniy farqlar va huquqiy tizim – Turli madaniyatlar va huquqiy tizimlarda insonlarning xulq-atvori va psixologik reaksiyalari farq qiladi. Yuridik psixologiya bu farqlarni hisobga olishi lozim, ammo madaniy o'ziga xosliklarni aniq baholash va tadqiq qilish hali to'liq rivojlanmagan.

8. Kriminologik prognozlash muammolari – Jinoyat sodir etish ehtimoli yuqori bo'lgan shaxslarni oldindan aniqlash va ularga nisbatan oldini olish choralari ko'rish qiyin vazifa hisoblanadi. Kriminologik prognozlashda psixologik omillarni aniqlash va ulardan to'g'ri foydalanish zarur.

9. Psixologik ekspertlarning yetishmasligi – Yuridik psixologiyada yuqori malakali psixolog mutaxassislar yetishmasligi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Sud psixologik ekspertizalarini o'tkazish va to'g'ri xulosalar chiqarish uchun ko'proq mutaxassislarni tayyorlash talab etiladi.

Yuridik psixologiya oldida turgan bu muammolarni hal qilish uchun yangi tadqiqotlar, metodlar va yondashuvlar ishlab chiqilishi lozim. Shu bilan birga, psixologik bilimlar va huquqiy amaliyotning yanada yaqin hamkorligi sud jarayonlarining adolatli va ishonchli bo'lishiga ko'maklashadi. Bu so'zlarni ma'qullash uchun "Sakkizinchi guvoh" hikoyasini aytib bersam.

Hikoya: "Sakkizinchi guvoh"

Bir zamonlar, shahar markazida joylashgan bir sud zalida qizg'in muhokamalar bo'lib o'tardi. Bu sudda juda muhim bir ish ko'rilayotgan edi. O'g'irlikda ayblangan bir erkak, Otabek, barchaga tanish bo'lgan, chunki u shaharni yaxshi biladigan odam edi. Bu holat, shubhasiz, barcha aholi orasida keng muhokama qilinayotgandi. Sud jarayonida, Otabekning aybsizligini isbotlash uchun guvohlar keltirildi. Dastlabki bir necha guvohlar voqeani batafsil aytib berdilar, lekin ularning ko'rsatmalari bir-biriga zid kelardi. Otabek sudda o'zini noqulay his qilar, har bir guvoh o'z gapiga ishonchli bo'lishini xohlar edi. Lekin voqea har kimda boshqacha xotira qoldirgan edi.

Sud jarayonining o'rtalarida, ochiq ko'k rangli ko'ylak kiygan bir ayol, Guli, sud zali eshigidan kirib keldi. U uzoqdan kelyapti. Sudya uni tanib, guvoh sifatida chaqirdi. Guli juda ishonchli ko'rinar edi, lekin u o'zini ruhiy jihatdan chalkash his qilar edi. Sudya unga savollar berib, voqeani aytishini so'radi. Guli bir oz hayajonlangan holda, voqeani bunday boshladi: "Men o'sha kuni bozorda edim. Otabekni o'sha joyda ko'rdim, lekin u hech qanday jinoyat sodir etayotganini ko'rmadim. Ammo, o'zimning ko'rganimga ishonmayman, chunki juda ko'p odamlar bor edi." Sudya Guli bilan suhbatni davom ettirdi, ammo Guli ko'p narsalarni eslay olmaydi. Har qanday savolga javob berishdan qochishga harakat qilayotgan edi. Sud zalida shovqin va harakat bo'ldi. O'sha paytda, sud psixologi Murod, o'zining qiziqarli usuli bilan jarayonga aralashdi. Murod Guli bilan alohida gaplashishga taklif qildi. U bilan jiddiy va samimiy suhbatlashdi. Guli ehtiyotkorlik bilan harakat qilib, ichidagi his-tuyg'ularini ifoda etdi. U o'zining jinoyat joyida o'tkazgan hissiyotlari va tajribalarini his qila boshladi. Murod sabr bilan tingladi va Guli o'z xotirasini to'g'rilashga yordam berish uchun bir nechta savollar berdi. Bir necha daqiqalardan so'ng, Guli o'zining muhim bir tafsilotini eslab qoldi. "Men o'sha kuni shahrimizda oddiy bir odamning o'g'irlikka guvoh bo'lganimni eslayman. U sizga ma'lum bo'lgan kuchli bir shaxs edi. U Otabekning o'zi o'g'irlik qilishiga yordam berganini ko'rgan edim!" dedi Guli. Bu xabar sud zalida haqiqiy jahlga keltirib chiqardi. Sudya Guli bilan gaplashishni davom ettirdi va oxir-oqibat Otabekning aybsizligi isbotlandi.

Sud jarayonining natijasi Otabekning ozodligi bo'ldi, va u o'zining nomini qayta tikladi.

Ushbu holat sud jarayonlarida psixologik yordamning ahamiyatini ko'rsatdi va Guli, o'zining hayajonlari va his-tuyg'ulari orqali adolatni tiklashda katta hissa qo'shganini anglab etdi.

Shunday qilib, "Sakkizinchi guvoh" hikoyasi shuni isbotladi-ki, har bir insonning xotirasi va tajribasi adolatning ta'minlanishida muhim rol o'ynaydi. Yuridik psixologiya inson psixologiyasini huquqiy jarayonlarga tatbiq etish orqali adolatni ta'minlashga xizmat qiladigan muhim bir soha hisoblanadi. Ushbu fan, guvohlarning ishonchliligini baholash, jinoyatchilar psixologiyasini o'rganish va sud jarayonlarida psixologik metodlarni qo'llash orqali sud tizimining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa: yuridik psixologiya qadimgi turgan muammolar, masalan, guvohlarning xotirasi, psixologik ekspertizaning subyektivligi, va jinoyatchilar psixologiyasini chuqur o'rganish zarurati, ushbu faning rivojlanishida hal qilinishi kerak bo'lgan muhim vazifalardir. Bu muammolarni hal qilish uchun yangi metodlar va yondashuvlar ishlab chiqilishi zarur. "Sakkizinchi guvoh" hikoyasi, psixologik yordamning sud jarayonlarida qanday muhim rol o'ynashini, guvohlarning hissiyotlari va ichki tajribalarini hisobga olishning ahamiyatini ko'rsatadi. Har bir insonning xotirasi, tajribasi va his-tuyg'ulari adolatli hukm chiqarishda muhim omillar sifatida xizmat qiladi. Yuridik psixologiya, shuningdek, psixologik bilimlarni huquqiy amaliyot bilan birlashtirish orqali adolatli va ishonchli sudlovni ta'minlashga yordam beradigan ilmiy va amaliy soha sifatida o'z o'rnini mustahkamlamoqda. U kelajakda huquqiy tizimlarni yanada samarali va adolatli qilish uchun katta imkoniyatlarni ochadi.

REFERENCES

1. Sultonov, R. (2010). Yuridik psixologiya. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
2. Saidov, F. (2014). Jinoyat psixologiyasi. Toshkent: "Toshkent davlat yuridik universiteti" nashriyoti.
3. Yusupov, B. (2018). Sud psixologiyasi va guvohlik. Toshkent: "Yosh gvardiya" nashriyoti.
4. Abdullaeva, N. (2020). O'zbekistonda yuridik psixologiya rivojlanishi. Tashkent: O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.
5. To'raqulov, D. (2017). Yuridik psixologiya va jinoyat sudlovida psixologik ekspertiza. Tashkent: "Fan" nashriyoti.
6. Turumbetova Z., Dauletmuratova K. PEDAGOGICAL PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE INFLUENCE ON THE BEHAVIOR OF PRESCHOOL CHILDREN //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 1. – C. 848-854.
7. Turumbetova Z., Abdiraxmanova D. INFLUENCE OF THE SOCIAL ENVIRONMENT ON THE BEHAVIOR OF PRESCHOOL CHILDREN //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 5. – C. 1196-1199.
8. Turumbetova Z. Y., Kaljanova U. M. MENTAL DEPRIVATION IN CHILDHOOD //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 862-866.